

ЛІТЕРАТУРНА СПАДЩИНА НАДІЇ СУРОВЦОВОЇ ЯК ІСТОРИЧНЕ ДЖЕРЕЛО

Життя і творча діяльність Надії Суровцової стали відголоском найсуперечливішого і найнасиченішого на події періоду в історії України – ХХ століття. Цей переломний період для України є досить сильно заідеологізованим, тому щоб виправити цю помилку сучасним дослідникам в першу чергу потрібно працювати з документальними джерелами і свідченнями очевидців тих подій.

Мета дослідження – визначити цінність літературної спадщини Н. Суровцової як історичного джерела.

Завдання дослідження – дати короткий аналіз мемуарній («Спогади») та епістолярній («Листи») спадщині Н. Суровцової.

Спогади Надії Суровцової – унікальний людський документ, свідчення про час і про людину в ньому. За довгий свій вік Н. В. Суровцовій випало зустрічатися з цілою плеядою видатних людей ХХ століття. Вона розповідає про живих людей і правдиві факти недалекого минулого історії України, а не про безликі історичні манекени.

Зі слів Н. Суровцової про «Спогади»: «...треба закінчити три – чи то книжки, чи рукописи споминів. Ти подумаєш, чому відразу три – а так вийшло. Деякий сенс і вартість мають спогади про життя за кордоном, і не так моє особисте, як про зустрічі з різними людьми великих масштабів, про яких пишуть тепер люди, що знали їх менше за мене. Це одне. Цікаво воно для українських письменників, тощо. Друга – це спомини дитинства, юності в Умані та революції 17 року в Петербурзі, Києві, так і в Умані. Це придасться для Уманського музею, де я збираю спогади різних людей, і до яких не завадить долучити і свої. Третій рукопис «Повернення». Це просто моя придумка, мені спало на думку так через рік після повернення згадати, як мною переживалося повернення на велику землю. Я зробила маленький ніби конспектик і закинула його. А через кілька років він потрапив мені до рук, і я подумала, що там досить цікава психологія людини ось так воскреслої. Чи що, яка повернулася в значній мірі чужа життю, яке вона теоретично так любила і про яке тільки мріяла [3, с. 60].

Побачили світ спогади вже по смерті авторки у 1996 році, коли прийшли нові часи в Україну. Дякувати Богу, що уціліли рукописи бо ж радянсько-імперські органи ока не спускали з «націоналістки» [2, с. 3].

Епістолярна спадщина Надії Суровцової зібрана в книзі «Листи» багато що скаже уважному читачеві про час, що минув, про людей, чії імена в підручниках історії, і скажуть щось таке, чого нізащо не вичитати з тих підручників. Сама авторка листів свого часу зазначала: листування «цікаве тим, що написане не після вже як спогади, а просто, так би мовити, по живому» [4, с. 88].

Перший розділ книжки займають листи Н. Суровцової до Кіри Іванівни Данилової. Власне, це оригінали листів, надісланих автору з Києва Лесею Падун-Лук'яною ще в 1997 році.

Це рядок з листа Надії Суровцової до Кіри Данилової, написаного 9 квітня 1939 року на березі Тихого океану, де вона несподівано опинилася після п'яти років одиночної камери в Ярославлі, трьох літ заслання в Архангельську і року неймовірного щастя на волі. Тут не одиночка, тут, у переповненому людьми бараці, затужиш за одиночкою. «Живеться мені цілком стерпно. Тільки хочеться самотності та тиші». Вже все одібрано, що можна одібрати. Померла в Умані з горя мама. Щез у неісходимих хащах ГУЛАГу чоловік, з яким той щасливий рік волі прожито. Що лишилося? «Сита, одягнута, взута. Все казенне, і я теж». Душа затерпла. «Я писала багатьом, але відповіді не було». Так нестерпно хотілося відчувати, що не весь ще світ огорожений колючим дротом. Але знала – писати в зону не кожен одважиться, і щадила своїх друзів. «Якщо черкнете мені кілька слів або телеграму, я буду набагато щасливіша. Якщо це незручно – аніскільки не ображусь, я пам'ятаю і вдячна й так» [4, с. 88–89].

В одному з листів до товариша раннього дитинства Юрка Корчака-Чепурківського вона зізнається: «Самотня я, запевне абсолютно. Так, як тільки може бути самотньою людина». І в той же час: «Мені доступна величезна кількість радощів, зовсім неіснуючих для більшості людей нормального типу – це радощі усвідомлення вороття усього, що було довгий час втрачене. Це нестерпний солодкий біль і радість – коли цвіте яблуня, співає соловейко, тече Дніпро...» [1].

Мемуарний і епістолярний спадок Надії Суровцової – то вікно в наше вчора, через яке ми можемо заглянути в минуле і взяти з нього щось важливе для себе. За цей спадок потрібно сказати спасибі жінці-епосі, яка пронесла свою любов до батьківщини через усе життя, і через свої «Спогади» та «Листи» передала цю любов наступним поколінням.

Список використаних джерел

1. Суровцова Н. Листи / Упорядник Леся Лук'янова. – Київ: Видавництво ім. Олени Теліги, 2001. – Книга I. – 704 с.: іл.
2. Даниленко О. Віднайдене ім'я // Черкаський край. – 1996. – 22 березня. – № 34. – С. 3.
3. Лук'янова Н. Л. Зі спогадів Н. В. Суровцової // Слово і час. – 1990. – № 5. – С. 59–60.
4. Старожицька З. Епістолярна спадщина Надії Суровцової: Рецензії на книгу Надії Суровцової «Листи» // Слово і час. – 2003. – № 8. – С. 88–90.
5. Якименко Л. М. Автобіографічність текстів табірної прози Надії Суровцової // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2009. – № 3(166). – С. 192–202.